

Народилась людина? («Аутифікація» Віктора Сидоренка)

Є такий твір у Алесандро Маньяско: якомусь бідоласі голять голову в напівпітьмі. Атмосфера операції доволі моторошна, хоча зображено тут цілком побутову сцену посвячення в чернечий стан, під час якої голять лише маківку (новоутворена, блискотлива верхівка черепа зветься у католиків тонзурою). Неофіт при тім виглядає на полотні німотною жертвою, а цирульник — катом, що не на жарт захопився своєю справою. Ще б пак: народжується нова людина — для нового, суворого життя. Нічого це вам не нагадує?

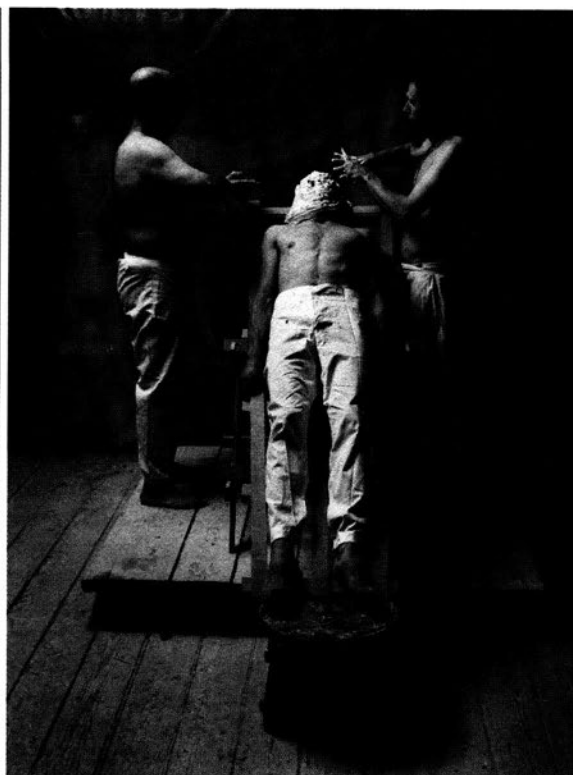
Доля жовніра, яка спровокувала з'яву «Аутифікації», з долею ченця має чимало спільного: починаючи з вимушеного, принизливого целібату, закінчуючи обов'язковим обмундиренням, байдуже, сірим чи зеленим. Різниця в тім, що ченцеві ведеться трохи легше: він свідомо здійснює свій вибір, а от «людині в чоботях» алярмує сурма «священного обов'язку». Від москалика-рекрута взагалі ніяких люксусів не вимагають — достатньо овечої покори. Починається усе з малого: буквального позбавлення індивідуальних ознак — зачіски і цивільного одягу. У своєрідному мемуарі, який супроводжує виставку, сам митець так згадує свій досвід чвертьвікової давності: «З потягу нас привели в табір, там ми залишили речі, нас роздягнули...». І почалася служба.

Утім, якби пафос нового проекту Віктора Сидоренка зводився до фіксації буденних жахів радянської казарми, навряд чи варто було б так детально розводитися про «Аутифікацію». Екстремальні умови армійської служби ми добре пізнали — хто на власній шкурі, хто (може, так і ліпше) опосередковано — з викривального письменства перебудовницької доби, зі «Ста днів до наказу» Полякова чи дебютного циклу новел Андруховича. Художник, проте, має перед усіма цими письменниками, які зафіксували

безпосереднє зіткнення з дійсністю, одну явну перевагу. Він узагальнює, користаючись відчуттям дистанції. Мудро, зважено, просто.

Про самого Віктора Сидоренка доречно було б говорити в академічному стилі — таким значним є його творчий доробок. Важливо, однак, пам'ятати: хай би що робив майстер — писав картини, майстрував інсталяційні об'єкти, знімав відео — він завжди лишався митцем. Кажу це тому, що в «Аутифікації» його універсалізм проявився навіч. Два екрани, чотирнадцять кольорових світлин, дванадцять скульптур (апостолів?), споруда з оргаліту, в якій зимно скоцюрбилися якісь черепні хрящі, а може, склублилися невідомі хтонічні вихори, — складають нерозривну єдність. Усі частини велетенської інсталяції правлять одну тему: безжалісної уніфікації людини. Різноманітність є фіктивною для системи військового присилування; спантелічено жестикульовані скульптури тільки позірно видаються «парадом персон», насправді ж — це зіпкки тіла одного юнака. Процес його зомбування впродовж перукарсадиської церемонії глядачі спостерігають на відео і — фрагментарно — на світлинах.

«Аутифікація» виглядає не лише принциповим, а й закономірним етапом у творчості митця. Утім, навряд чи хто ризикнув би передбачити його якісь півтора десятка років тому, коли Сидоренко зачаровував публіку полотнами, повними жінок і квітів. Щоправда, вже в тих натюрмортах, краєвидах розкішної голізни прослизало щось тривожне, нетутешнє... нестатутне. Спалахнуло і закипіло воно в малярських серіях наступних літ — особливо в «Амнезії». Герої тих картин — а вони мирно купалися, рибалили, тішились домашнім затишком — ще сприймаються суб'єктами вільного вибору — а отже, й уособленнями парадоксального щастя.

Похмура механістичність масових дійств засвідчилася тільки в «Контурах реального» і в триптиху «Ритуальні танці». «Наче зсереди розфарбовуєш свій сон», — пояснив Віктор Сидоренко свою техніку, яка спричинила на полотні доволі зловісний ефект. Художник стверджував, що «сьогодення робиться поколінням, яке перейшло від тоталітаризму до демократії і свободи». Свобода, утім, і далі витанцьовувала на його картинах химерні вихляси. Достеменною «Симфонією розпаду» стала серія «Цитохронізми»: з найоптимістичніших оповідей наче геть облетів фарбний шар, створивши у читача враження страхливе, розпачливе. Кракелюрність ототожнилася з «кінцем світу».

А потім були «Жорна часу», які гідно представили Україну на 50-й Бієнале у Венеції. Безпосереднім поштовхом до їхнього створення стали світлини 1940–1950-х рр., які

чудом збереглися у казенному архіві буцегарняного шпиталю — вони зафіксували сцени ортопедичних вправ, що буквально «до болю» скидалися на фіззарядку солдат-новобранців... і тортур в катівнях інквізиції. З цього документа народилася велич(ез)на виставка, яка складалася з картини, відеострічки і блакитного конуса — побратима сьогоднішнього куба. Проте свого зв'язку з «Жорнами...» «Аутентифікація» й не приховує. Автор і далі досліджує феномен «хибного народження» людини, анатомує механізм насильницького знищення індивідуальності армійським докільям.

Задовольнімося ж очевидним: мистецтво, перетравивши дисгармонію життя, витворює врешті-решт гармонію. На кшталт тої, яку ми спостерегли в проекті «Аутентифікація» Віктора Сидоренка.

Протягом життя людина змушена не раз підтверджувати власну ІДЕНТИЧНІСТЬ; уперше я зіштовхнувся з цим в армії. Пам'ятаю, з цього починався мій досвід новобранця — з потяга нас привезли в табір, що розмістився в лісі. Там ми залишили речі, роздяглися догола і пройшли в ангар, де всіх погодили, після чого був душ. Увесь цей час віддавалися якісь команди, в заціпенінні ми штовхали один одного, проходячи в приміщення, де нас убирали в солдатську форму. Виходячи з іншого боку ангара, ми, якось самі собою, опинялися вже в строю. І зі страхом починали розуміти, що за спиною залишили своє минуле, батьків, друзів і, як тепер здавалось, такий чудовий світ. У таборі ти вже не міг сподіватись на чийсь підтримку, тут важливим було тільки уміння твого тіла виживати: бігати, стрибати, стріляти. Все починалося з чистого паперу, нікого не цікавило, ким ти був, що робив перед тим. Важливим ставало лише те, чи є ти тим, за кого себе видаєш, чи не зламаєшся у взаємовідносинах з оточуючими тебе тілами — тут починалася “перевірка аутентичності”. Щоразу, потрапляючи у нове середовище, ми проходимо процес АУТЕНТИФІКАЦІЇ.

У суспільстві, з одного боку, завжди є присутнім прагнення до ідентичності, і з іншого боку — до уніфікації. Спроби уніфікувати свідомість шляхом пропаганди здійснювалися в Німеччині в 1930–1940-х роках. До тієї ж генерації штучно створених “нових людей” належали й герої сталінських часів у СРСР. Її зовнішні атрибути, як ось: військова форма, уніформа чиновників і службовців — мусили підкреслювати єднання волі й духу. Наскрізним, перехідним із проекту в проект, знаком однаковості для мене стали армійські кальсо-ни, які ще більш знеособлюють людські тіла. Владі потрібні штучні люди, не схильні до вагань і сумнівів. А людині властиво сумніватися і прагнути до справедливості — це пов'язано зі встановленням істини, яку не можна іден-

тифікувати, тому що вона ні з чим не порівнянна, однак усе порівнюване з нею.

Якщо сприймати відео як маленький есей, то його варто було б назвати «Маніпуляція». Тіла — це нерухомі об'єкти, обплутані мережею безупинних рухів рук. Здається, ці руки не просто доторкаються, але начебто препарують тіло живцем — як руки філіппінських цілителів, які розкривають нутроші без допомоги хірургічних інструментів. Вони проникають не тільки в тіло, а й у свідомість, тому що маніпулювання тілом і є маніпулювання свідомістю. Так, текст відеоролика стає не просто звуковим тлом, це — безупинний інформаційний потік, у який сьогодні насильно занурюють кожного з нас. Умовою успішної маніпуляції є руйнування психологічного захисту людини, в якому з'являються проломи. Подивившись енну кількість разів рекламний ролик якогось продукту, я, зрештою, куплю його попри те, що частина моєї свідомості, яка прислухається до здорового глузду, розуміє ефемерність моїх дій. Засоби масової інформації — реклама, політика, серіали — приводять нас до такого стану, в якому зовнішня відмінність наших тіл уже не матиме жодного значення. Тіла й органи почуттів являють собою медіаприймачі, за допомогою яких відбувається маніпулювання нашим вибором. Це змушує замислитися про те, що клонування — не найстрашніше зло майбутнього. Експерименти з клонування тварин довели, що однакові клони поведуться по-різному. Те ж саме стосується і людей: навіть якщо дійде до цього, при всій фізіологічній подібності та візуальній схожості, клони все-таки будуть зовсім різними людьми. Духовне клонування, яке веде до однаковості свідомості, є куди більш реальною перспективою.

Люди-клони, які сходять з конвеєра медіа, знаходять як компенсацію втішливу ілюзію безсмертя. Релігії пропонують свої версії — перехід з однієї життєвої форми в іншу, безсмертя душі... Нові технології також обіцяють перемогу над смертю. З ними пов'язана поява мітів і в мистецтві. Так, ідея роману Мері

Шеллі «Франкенштейн» — це переважно результат досягнень у пластичній анатомії і хірургії XIX сторіччя. А через півтори доби по тому, як був розшифрований код ДНК, з'явилися художні парафрази цієї теми. Згадаймо голівудську «Матрицю», де найпрекраснішою картою з усіх наявних названо карту генетичного коду людини...

Морально застарілий міт про «кріонізацію» вже не настільки актуальний, як колись. Його затьмарили нові радикальні рецепти омолодження, віра в які доходить до масового психозу — стовбурові клітини, зілля з чарівним «ефектом, що омолоджує», з гарантуванням «нової» шкіри або «нової» печінки. Людині, що споконвіку шукає еліксир безсмертя, здається: от-от — і вона досягне своєї мети... Однак в неї є і зворотний бік. Нескінченне існування лякає своєю одноманітністю, тільки смерть дає різноманіття людських форм, проявів, долі... Складно уявити собі, що людство могло б одразу законсервуватися і стати безсмертним. Тому, напевно, не випадково те, що безсмертя дарується тільки одиницям — від епічних героїв до персонажів популярних серіалів, які одні лише здатні витримати його вагу...